

to verify their citizens' reliability should be the change of approaches to the content of such verification.

Besides, the legislative provision must be entrenched according to which in the case of the verification of the facts of reporting false information, hindering the provision of access to state secrets, the candidate should be interviewed, during which he will be able to explain or comment discovered circumstances. Under such conditions, the ground for refusal can only be deliberate concealment of information by a citizen that he had to report under the list of issues covered in the same law.

Considering that the value of the information distributed to persons with different forms of access greatly increases with the degree of secrecy, a measure of confidence in the people to whom such information must also be different. This approach requires the introduction of a new procedure of verification with regard to giving them an access to state secrets, which should be based on principle: the higher form of tolerance, which citizen plans to get, the more it should be studied. And vice versa - the lower form of access requires the smaller amount of verification.

Keywords: security clearance, access to state secret, loyalty vetting procedures.

УДК 343.1

В. О. БЕНЬКІВСЬКИЙ

ЮРИДИЧНІ МЕЖІ ПРИЧИННО-НАСЛІДКОВОГО ЗВ'ЯЗКУ: МЕТОДОЛОГІЧНИЙ БАЗИС ТА КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВА РЕАЛІЗАЦІЯ

Досліджується проблематика причинно-наслідкового зв'язку у праві, в аспекті визначення його юридичних меж. Розглядаються філософський та логічний базис інтерпретації причинно-наслідкового зв'язку. На підставі зазначеного й з врахуванням специфіки права (кримінального права) пояснюється методика юридичного коригування причинно-наслідкового зв'язку у праві, кримінальному праві. Стверджується, що причинно-наслідковий зв'язок у кримінальному праві юридично коригується як у межах складових зв'язку, так і коригується безпосередньо сам зв'язок.

Ключові слова: *причинно-наслідковий зв'язок, методологія, право, кримінальне право, юридичне коригування, момент зв'язку.*

Беньковский В. А. Юридические границы причинно-следственной связи: методологический базис и уголовно-правовая реализация

Рассматривается проблематика причинно-следственной связи в праве, в аспекте определения его юридических границ. Рассматриваются философский и логический базис понимания и интерпретации причинно-следственной

связи. Рассматриваются философско-определенные признаки причинно-следственной связи (генетический характер, «векторность»); в пределах формальной логики аналогом связи является импликация. На основании вышеозначенного и с учетом специфики права (уголовного права) поясняется методика юридического корректирования причинно-следственной связи в праве и уголовном праве. Утверждается, что причинно-следственная связь в уголовном праве юридически корректируется как в пределах составляющих связи, также, корректируется непосредственно и сама связь. Обосновывается значение юридического корректирования причинно-следственной связи.

Ключевые слова: причинно-следственная связь, методология, право, уголовное право, юридическое корректирование, момент связи.

Benkivsky Volodybyr. The juridical limits of causal connection: methodological basis and criminal law realization

In the paper examined of problematic causal connection in law aspects definition on the juridical limits.

For the realization of target science researching to examined philosophical and logical basis interpretation of causal connection.

The examined philosophical indications of causal connection (genetics disposition, vector's attribute); in limits formal of logical is analogical relation of implication. The explained methodical law's correction of causal connection in the law or criminal law. Causal connection in the criminal law juridical of corrected as in limits of connection. The proving importance juridical of correction causal connection.

Key words: causal connection, methodological, law, criminal law, juridical of correction, moment connection.

Проблематика особливої характеристики причинно-наслідкового зв'язку у праві (і у кримінальному праві, зокрема) є очевидно важливою.

Актуальність даного питання обумовлюється характером, особливістю характеристик права (нормативність, формальна визначеність, регуляторна спрямованість) та комплексом завдань, що стоять перед правовою наукою.

Важливо зазначити та звернути увагу на складові частини методології дослідження причинно-наслідкового зв'язку. Є очевидним, що вона утворюється філософською, логічною й теоретико-правовою частинами.

У філософії, причинно-наслідковий зв'язок розглядається через причинність, яка є філософською категорією для позначення необхідного генетичного зв'язку явищ з яких одне (наз. причиною)

обумовлює друге (наз. наслідком або дією)¹. Підкреслюється, що причинно-наслідковий зв'язок – лише один з видів універсального зв'язку явищ, при цьому специфіка даного зв'язку полягає у його односторонності, «векторній» спрямованості (від причини до наслідку).

Підкреслювати особливість причинно-наслідкового зв'язку через поняття векторності видається важливим, оскільки часто при характеристиці даного зв'язку у науковій літературі застосовуються терміни «взаємодія», «взаємовплив», що не відповідає його сутності.

Проблемність породжується також тоді, коли наприклад, причина розглядається як явище, що викликає, обумовлює виникнення іншого явища².

Очевидно, необхідно визначитись з тим, що мається на увазі: зв'язок умов (тоді, доцільне застосування терміну «обумовлення») або реальний каузальний зв'язок у межах якого існує спричинення (практично, породження) одним явищем іншого.

Окреме запитання виникає також тоді, коли причинно-наслідковий зв'язок розглядається як генетичний (від грецької «генезис», що означає походження).

На мій погляд, коли у науковій літературі підкреслюється генетична характеристика причинно-наслідкового зв'язку, то мається на увазі те, що причина закономірно породжує наслідок. Але, даний підхід є різновидом абстрагування, оскільки породження причиною наслідку ніколи не буває «чисто» необхідним: завжди наявні випадкові впливи, взаємодії явищ.

Окремою проблемою є ступінь суб'єктивації такого об'єктивного явища, як причинно-наслідковий зв'язок. На мій погляд, суб'єктивація причинно-наслідкового зв'язку – необхідний момент його дослідження у науці, правовій науці, оскільки вона безпосередньо пов'язана з правовою оцінкою. Але, у той же час, проста суб'єктивація (вчинювана особою, що не має спеціально-правового положення) і легальна суб'єктивація (вчинювана фізичною особою у межах правової процедури і у відповідності з законом) має певні межі, зумовлені об'єктивними характеристиками зв'язку.

У межах формальної логіки найбільш наближеним до характеристики причинно-наслідкового зв'язку є складне судження (ім-

плікація), утворене з двох простих суджень ($a \rightarrow b$), що перебувають у відношенні підстави і наслідку³.

Формально-логічний підхід до дослідження каузальності, передбачає фіксацію не онтологічного (наявного у бутті, реального) причинно-наслідкового зв'язку але гносеологічне його розуміння (логічну передумову виявлення зв'язку). Це досягається шляхом оперування судженнями, силогізмами, узагальнено-логічними операціями у поєднанні з логічною символікою. При цьому, формально-логічне дослідження каузального зв'язку явищ може бути інверсійним: тобто, формула $a \rightarrow b$ може «дзеркально» вказувати на реальний каузальний зв'язок (від наслідку (a) до причини (b), де « a » як логічна підстава співпадає з реальним наслідком, що вказує на « b » - реальну причину.

Можна також фіксувати «точку перетину» формальної логіки та права у дослідженні й використанні причинно-наслідкового зв'язку, оскільки право також формалізує даний зв'язок або точніше, типізує зв'язок іманентними йому засобами.

Враховуючи вищенаведене, не можна погодитись з твердженням, що проблема причинності це тільки онтологічне, а не логічне питання і не може бути вирішене чисто логічними методами, може бути проаналізоване за допомогою логіки, але не може бути зведена до логічних термінів⁴.

Таким чином, функція логіки у причинності – виявлення причинно-наслідкового зв'язку у поєднанні з наданням зв'язку науковою формою, необхідної для аналізу зв'язку. Отже, проблематика причинності – це і онтологічне, і логічне питання.

Оскільки право характеризується такими властивостями як нормативність, формалізованість та ін., то будь-яке явище (і зокрема, причинно-наслідковий зв'язок) будучи включеним у систему права, певним чином опосередковується, коригується ними.

Дане коригування пов'язане з фундаментальною характеристикою права як універсального регулятора⁵. Названа характеристика не може бути реалізована, якщо у межах характеристики явищ, терміни, що їх описують не перетворюються на консолідовані, такі, що утворилися в інших галузях знань але адаптовані, сприйняті правом⁶. Проблематика консолідованих понять постійно постає перед правом (зокрема, кримінальним правом), оскільки

право повинно інтерпретувати соціальні й соціологічні явища таким чином, щоб:

- а) була можливість відобразити їх законодавчо;
- б) як результат: згадані явища повинні набувати юридичних властивостей (юридична природа, наслідки).

Очевидно, щоб розглядати причинно-наслідковий зв'язок у праві як консолідоване поняття, необхідно надати йому правову форму: передбачити даний зв'язок нормативно, в якості елемента певного інституту, субінституту⁷. Зокрема, причинно-наслідковий зв'язок формалізований у законодавстві окремих зарубіжних країн (Грузія, Молдова) і спеціально, у межах кримінальних кодексів.

Правова формалізація причинно-наслідкового зв'язку у законодавстві можлива кількома варіантами:

- 1) причинно-наслідковий зв'язок передбачається Загальними частинами кодифікованих актів у поєднанні з формалізацією у межах статей Особливої частини;
- 2) причинно-наслідковий зв'язок передбачається тільки статтями Особливої частини.

Ознаками юридичної формалізації (юридичного коригування, встановлення певних правових меж) причинно-наслідкового зв'язку є наступні:

- 1) законодавчо-технічна: формування статті у поєднанні з специфічною, «каузальною» термінологією;
- 2) юридичне коригування причини зв'язку: причина повинна бути визначена таким чином, щоб це дало підстави розглядати правові наслідки її виникнення;
- 3) юридичне коригування наслідку зв'язку: аналогічна до попередньої характеристики;
- 4) визначається умова (умови) при наявності яких причинно-наслідковий зв'язок розглядається (практично, встановлюється) у межах галузі права.

Як правило, перша з названих ознак юридичної формалізації (юридичного коригування) передбачає у своїй реалізації використання термінів «зобов'язання», «обставини», «дія», «діяння», тощо.

У тому, що стосується наслідку використовуються: «зобов'язання», «шкода» та ін. термінологія.

У випадку юридичного коригування причини, підкреслюється законодавчо та витлумачуються згадані вище терміни таким чином, що ними позначається явище яке є принаймні умовою певного правового наслідку (зокрема, діяння у кримінальному праві – умова відповідальності).

Аналогічним є юридичне коригування наслідку.

Якщо йдеться про такий тип коригування як законодавче визначення умов при наявності яких причинно-наслідковий зв'язок розглядається у межах галузі права, то нормативно передбачається або тлумачиться особлива кондиціональність діяння (діяння як необхідна умова наслідку), або його певна функція у межах галузі права. Зокрема, у межах кримінального закону може підкреслюватись:

- 1) що діяння «потягнуло правові наслідки»;
- 2) створило «конкретну небезпеку утворення наслідків».

Якщо розглянути юридичне коригування причинно-наслідкового зв'язку у кримінальному праві, то також, необхідно враховувати характер та специфіку злочинних діянь, необхідною характеристикою яких є причино-наслідковий зв'язок.

При узагальненні специфіки юридичного коригування у кримінальному праві, окрім зазначених вище загальних підходів можна розглянути наступні спеціальні:

- 1) юридичне коригування відбувається у межах Особливої частини кримінального права;
- 2) юридичне коригування пов'язане з характером злочинних діянь;
- 3) юридичне коригування стосується самого зв'язку, а не тільки складових, які він поєднує.

У залежності від характеру злочину, окрім конкретного, юридичного коригування складових зв'язку, сам причинно-наслідковий зв'язок (момент зв'язку) відображений у юридичних складах Особливої частини.

На окремому юридичному значенні самого зв'язку акцентував свою увагу такий відомий фахівець у галузі кримінального права як С.Д. Шапченко.

Необхідність юридичного коригування та окреме значення причинно-наслідкового зв'язку підтверджується використанням у

межах статей Особливої частини КК України термінології, що відображає не саме діяння, а процес породження (тобто сам зв'язок): «завідоме залишення», «втягнення», «здійснення», тощо.

Значення встановлення юридичних меж (юридичного коригування) причинно-наслідкового зв'язку пов'язане з тим, що:

1) у межах права (кримінального права) розглядається тільки соціальний тип причинно-наслідкового зв'язку;

2) необхідно юридично «адаптувати» причинно-наслідковий зв'язок та його складові за наступними напрямками, з метою застосування у праві,

кримінальному праві:

а) термінологічно;

б) обмежити зв'язок за ступенями «протяжності» та «багатозначності» (тобто за довжиною зв'язку й кількістю каузальних чинників).

1. *Філософський* словарь / под. ред. И.Т. Фролова. Москва: Политиздат, 1981. С. 295. 2. *Філософський* словарь. Киев: А.С.К., 2006. С. 686. 3. *Жеребкін В.Є.* Логіка: підручник. Київ: Знання, КОО, 2008. С. 85. 4. *Енциклопедія* уголовного права. Т. 4: Состав преступления / Издание профессора Малинина. Санкт-Петербург, 2005. С. 308. 5. *Попович В.М.* Теорія держави і права, концепція, праксеологія та методологія розвитку: монографія. Київ: Юрінком Інтер, 2015. С. 166. 6. *Тарасов Н.Н.* Методологические проблемы юридической науки. Екатеринбург: Изд-во Гуманитарного ун-та, 2001. С. 165-166. 7. *Общая* теория права: учебник для юрид. вузов / Дмитриев Ю.А., Лазарев В.В. и др. / под общ. ред. А.С. Пиголкина. Москва: Изд-во МГТУ им. Н.Э. Баумана, 1997. С. 180.

Benkivsky Volodymyr. The juridical limits of causal connection: methodological basis and criminal law realization

In the paper examined of problematic causal connection in law aspect definition on the juridical limits. The juridical limits as problem causal connection in the law (criminal law) of determined specific law. This is principle – necessary of condition application on the law (criminal law).

For the realization of target science researching to examined philosophical and logical basis interpretation of causal connection. Philosophical and logical basis interpretation of causal connection – foundation his conception in the law, criminal law.

The main philosophical, tasks of legal understanding of a definition «connection» were studied.

Connection noun movement the situation in which a lot of things are happening or people are moving around.

In philosophical literature of connection the contemplated as result and form relation for peace.

The connection consists of: target of connection, means of connection, result of connection, process of connection.

Target of connection and means – basis elements of connection.

Usually is not target forms of action is not appearance connection.

Systematical connection bases and reason variables in peace and society.

Underscored whatever in the limits philosophical theories examined on aspect of legal understanding of connection.

Social norm – bases legal understanding of connection.

Underscored whatever social norm – principle of connection.

The examined philosophical indications of causal connection (genetics disposition, vector's attribute); in limits formal of logical is analogical relation of implication.

Considered is the correlation between crime and causal connection. In order to do this, causal connection is determined consecutively as a special kind of object-related connection, which is characterized by socially negative characteristics and their reflection in criminal law.

We also consider the very notion of what is a «crime» through the totality of its main features, as well as through its typical characteristics such as the significant damage done.

When analyzing crime we must highlight that connection exists as a special kind of social variety; it concludes that the definition of causal connection implemented social characteristics, but added damage from this connection and the negative legal assessment.

The genetics disposition examined as base, characteristic of causal connection. It's approved, that genetics disposition – opposition of interaction appearances.

The explained methodical law's correction of causal connection in the law or criminal law. Causal connection in the criminal law juridical of corrected in limits of connection.

On the law (criminal law) to examined means of juridical correction causal connection. Means of juridical: characteristics of law (criminal law), means of legislation.

Key words: causal connection, methodological, law, criminal law, juridical of correction, moment connection.